AVİM Yorum • No: 2022 / 15 • Mart 2022

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

Turgut Kerem TUNCEL

Analist

Rusyanın Ukraynaya askeri saldırısıyla başlayan Rusya-Ukrayna savaşı birinci haftasını doldurdu. İlk günlerdeki yavaş ilerleyişin ardından saldırılarının şiddetini arttıran Rus birliklerinin 3 Mart itibariyle kuzey, doğu ve güneyden ilerlemeye devam ettikleri ve Rus tanklarının başkent Kyive girmek üzere olduğu anlaşılıyor. Ancak Rus ordusu, Ukrayna ordusunu etkisiz hale getirse; başkent Kyiv ve diğer şehirleri işgal etse ve Rusyanın taleplerini (Ukraynanın silahızlandırılması, tarafsız bir statü edinmesi - yani NATO üyeliği perspektifinden resmen vazgeçmesi - ve Kyivin Donetsk ve Lugansktaki ayrılıkçı entiteleri tanınması) kabul edecek Rusya yanlısı bir hükümeti işbaşına getirse dahi Ukrayna halkının önemli bir kesiminin Rus işgaline ve Rusya yanlısı hükümete karşı direnişini sürdürmesi ihtimali de söz konusu. Dolayısıyla, Ukrayna yaşanan savaş, yıkım ve kaos daha çok uzun süre devam edebilir.

Bunun yanında, Rusya-Ukrayna savaşının, çok kısa bir süre içerisinde, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler, AB üyesi ülkeler-ABD ve Batı-Rusya arasındaki siyasal ilişki ve dengeleri dramatik bir şekilde değiştirmiş olduğu söylenebilir. Rusyanın Ukraynaya saldırısının ardından birkaç gün bekleyip olayların gidişatını görmeye çalışan AB ülkelerinin, bundan sonra Rusyaya karşı çok ciddi tepkiler vermeye başladığını görüyoruz. Rusyaya karşı açıklanan ekonomik yaptırımlar, Ukraynaya sağlanacağı söylenen askeri yardımlar ve Almanyada dâhil olmak üzere bir kısım Avrupa ülkesinin savunma bütçelerini artıracaklarına dair açıklamaları Avrupada yeni bir siyasi bağlamanın ortaya çıkma ihtimaline işaret ediyor. Bu durumun, Transatlantik ve Batı-Rusya ilişkileri üzerinde önemli sonuçları olabilecektir.

Bunlara ek olarak Batı sadece askeri ve siyasi alanlarda değil kültür, sanat, iletişim ve spor gibi sosyal alanlarda da Rusyayı izole etmeye yönelik hamleler yapıyor. Rus sanatçıların konserlerinin iptal edilmesi, bazı büyük film şirketlerinin filmlerini Rusyada piyasaya sürmekten vaz geçmeleri, Rus sporcuların ve takımlarının uluslararası spor organizasyonlarından dışlanması gibi gelişmeler bu anlamda oldukça dikkat çekici. Bu kapsamda, örneğin İtalyanın Floransa kentinde birkaç ay önce açılan Dostoyevski gibi dünyaya mal olmuş bir Rus yazarın heykelinin kaldırılmasına yönelik girişim durumun ciddiyetini gösteren önemli bir örnek.

Dünya çapında popüler olan sosyal medya araçlarının ve YouTube gibi kanalların Rus

menşeli paylaşım ve yayınlara açık ve örtük sansür getirmesi de bir diğer önemli gelişme. Bu durum, sadece gerçek dünyada değil artık kendi gerçekliğine de sahip olan sanal dünyada da Rusyaya karşı bir izolasyon ve sonucunda bölünme olabileceğini gösteriyor. Böyle bir şeyin geçekleşmesi durumunda birbirine paralel dünyalar ortaya çıkabilecektir.

Sonuç olarak, Rusyanın Ukraynaya saldırısı nedeniyle Karadenizin kuzeyinde ortaya çıkan kaos ve çatışma ortamının kısa ve hatta orta vadede sonlanmayacağı akla gelen bir olasılık. Bunun ötesinde, yaşanan saldırganlık ve savaşın sadece bu bölgede değil, tüm Doğu Avrupa-Avrupa ve dahası küresel boyutta çok ciddi sonuçları olabileceğinin bilincinde olmakta yarar var.

Rusya-Ukrayna İhtilafının Arka Planı

Rusya Ukraynaya neden saldırdı? Rusya-Ukrayna Savaşı neden çıktı? Savaş hakkında yorum yapan pek çok kişi bu savaşın arka planını ele alırken haklı olarak Ukraynada 2013 yılı sonu 2014 yılı başların da yaşanan AvroMeydan Devrimine ve bunun hemen ardından yaşanan Kırımın işgal ve yasadışı ilhakı ve Ukraynanın doğusundaki Donbastaki Rusya destekli silahlı ayrılıkçı hareket ve bu nedenle yaşanan çatışmalara dikkat çekiyor.

Rusya-Ukrayna savaşının arka planını 2014 yılından itibaren yaşanan olaylara dayandıran yorumlar elbette doğrudur; ancak eksiktir. Savaşın tarihsel arka planını ve sebeplerini incelerken, Sovyetler Birliğinin dağılma süreci içine girdiği 1980lerin sonlarından itibaren Ukraynada yaşanan ulus ve devlet inşa süreçlerine ve bu çerçevede Ukraynanın Batı ve Rusya ile 2014 yılına kadar olan zikzaklarla dolu ilişkilerine dikkat göstermek gerekmektedir. Ayrıca, Rusyanın Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla içine düştüğü ekonomik ve toplumsal kaostan 1990ların sonlarından itibaren sıyrılmaya başlayarak yeniden gücünü toparlamaya başlamasıyla birlikte ilk olarak yakın çevresi yönelik öne sürdüğü, sonrasında gitgide genişleyerek küresel bir nitelik kazanan iddiaları da dikkate alınması gereken bir başka husus. Bunlara ek olarak, özellikle ABDnin küresel politikaları ve bu kapsamda yaşanan değişimlere dikkat etmek de gereklidir.

Ukrayna ve Rusya arasındaki ilişkilerin yalnızca bu ülkelerin ve ABD gibi üçüncü aktörlerin dış politikalarıyla alakalı olduğunu düşünmek resmin yalnız bir kısmını görmek anlamına gelmektedir. Dış politikaya dair meselelerin yanında, bunlar kadar önemli bir diğer konu da Ukrayna ve Rus ulusal kimliklerinin birbiriyle ilişkisi ve bu ilişki nedeniyle ulus inşa süreçleri açısından iki tarafın birbiri için taşıdığı önemdir. Bu nedenle, bütüncül bir anlamlandırma için tarihsel ve sosyolojik çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Rusya-Ukrayna Savaşının Dönüm Noktaları

Bizce konunun analitik olarak irdelenmesi için gerekli olan çerçeveyi bu şekilde özetledikten sonra yeniden güncele dönersek, Rusya-Ukrayna savaşına giden süreçte ilk önemli dönüm noktasının Mart-Nisan 2021de, yani bundan yaklaşık bir yıl önce, şimdikine benzer şekilde, Ukraynalı yetkililerin verdiği rakama göre, 120.000 civarında Rus askerinin

Ukrayna sınıra konuşlandırılması olduğu söylenebilir. Bu sebeple ortaya çıkan kriz yaklaşık iki ay sürdü ve daha sonra sönümlendi. Ne var ki, 2021 yılının sonlarına doğru Rusya bir kez daha farklı kaynaklara göre 100.000-180.000 askerini ve çok sayıda silah ve savaş aracını kuzey, kuzey-doğu ve güneyden Ukrayna sınırına yığdı. Bunların yanında, Belarus-Ukrayna sınırında da çok sayıda Rus birliği konuşlandı.

Rusyanın bu askeri manevrası gayet anlaşılır bir şekilde dünyanın gündemine oturdu. Bununla birlikte, anlamlandırması çok da kolay olmayan gelişmeler yaşandı. ABD ısrarla Rusların bugün-yarın Ukraynayı işgal edeceğini iddia etmeye başladı. Zaman zaman işgal girişiminin başlayacağı tarihi bile verdi. Ancak, Rus askeri operasyonu bir türlü başlamadı. Bu durum Putinin ABDli yetkililerle operasyonun gününü anladık da saatini de söyleyiverin gibi sözlerle dalga geçmesine bile vardı. Bu arada Ukraynalı yetkililer de Rusyanın Ukraynayı işgal ihtimalinin olmadığına yönelik açıklamalarda bulundular. Bir başka deyişle, olası savaşın tarafları bu ihtimali reddederken, okyanus ötesinden durmaksızın savaşın yaklaşmakta olduğuna dair iddiaların işitildiği bir süreç yaşandı. Bu durum anlaşılır şekilde herkesin aklını karıştırdı. Uzmanlar, ABDnin neden Rusyanın Ukraynayı işgal edeceği iddiasını sürekli gündemde tuttuğuna dair farklı, fakat her biri, elde yeterli somut veri ve bilgi olmaması nedeniyle, tahminin ötesine geçmeyen görüşler sundular. Bunlar olurken, Avrupadan Rusyayla çatışma istemediklerine dair mesajlar gelmeye devam etti. Bu aşamada, Avro-Atlantik oldukça dağınık bir görüntü vermeye devam etti.

Rusya-Ukrayna savaş sürecinin ilk evresi bu şekilde aşıldı. Bundan sonra 21 Şubatta Rusyanın Donetsk ve Luganskteki ayrılıkçı entitileri bağımsız devletler olarak tanıması, ordusuna ülke dışındaki operasyonlara katılması için yetki vermesi ve askeri birliklerini Donetsk ve Luganskteki halk cumhuriyetlerine barış gücü adı altında göndermesi süreçte yaşanan ikinci dönüm noktası oldu. Putinin bu hamlesi Kremlinin ya yeni bir oyun planı kurduğunun yâda hâlihazırdaki oyun planının bir sonraki aşamasını pratiğe geçirdiğini göstermekteydi. Ukraynadaki durumun daha da kritik bir hal almasıyla AB ülkeleri Rusyaya karşı biraz daha tedbirli bir tutum sergileme eğilimine girdiler. Bu durum Avrupa ülkeleriyle ABD arasında daha eş güdümlü söylem ve pratiklerin görülmeye başlanmasına yol açtı. Sonuçta, Rusyanın yeni hamlesi, Avro-Atlantik hattında görece bir birlik tablosunun ortaya çıkmasına neden oldu. Bundan sonra Rusyaya karşı çeşitli ekonomik yatırımlar tartışılmaya ve açıklanmaya başlandı.

Süreç içerisindeki üçüncü dönüm noktası Rusyanın 24 Şubatta Ukraynayı üç koldan, yani kuzey, kuzey-doğu ve güney yönlerinden, işgale girişmesiyle, yani savaşın fiilen başlaması oldu. Öyle anlaşılıyor ki, Rusyanın planı bir *blitzkrieg* yani yıldırım saldırısıyla çok kısa sürede Ukrayna hükümetinin teslim bayrağını çekmesini sağlamak ve bundan sonra Kyivde Rusya yanlısı bir hükümet kurdurtarak bu işten elini yıkamaktı. Ancak, evdeki hesap çarşıya uymadı. Ukrayna ordusu Rus saldırısına güçlü bir direniş gösterdi. Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelensky ve hükümet yetkilileri Kyivi terk etmedi. Bunların yanında ve belki de daha da önemlisi, Ukrayna halkı, muhtemelen Kremlinin hiç beklemediği bir şekilde, Rus askerlerini ellerinde ekmek ve tuzla değil, öfkeyle karşıladı. Pek çok sivil, işgale karşı yerel milis kuvvetlerine katıldı. Bu arada, sayıları yüzbinleri bulan Ukraynalı, Moldova, Romanya ve Polonya gibi ülkelere kaçtı. En son açıklanan rakamlara göre bir milyonun üzerinde Ukraynalı ülkeyi terk etmiş durumda.

Rusyanın yıldırım saldırısının başarısızlığı savaşla ilgili bir başka dönüm noktası oldu. Savaşın ilk günlerinde bekle-gör politikası olarak tanımlanabilecek bir tutum sergileyen AB ülkeleri bundan sonra Rusyaya karşı tutumlarını sertleştirmeye başladılar. Böylece, hem ABD-AB hattında hem de AB içinde birlikte hareket etmeye daha yatkın bir Batı görüntüsü ortaya çıktı. Bu durumun, Rusya için ilk stratejik yenilgi olduğu iddia edilebilir. Öyle ki, bu aşamaya kadar karşısında çekingen ve kendi içinde bölünmüş bir Batı varken, bundan sonra Rusya ortak tehdide, yani kendisine, karşı birleşen bir Batıyla yüzleşmek durumunda kaldı. Batılı ülkeler hep birlikte, kişisel olarak Putin ve Rusya Dış İşleri Bakanı Lavrovu da hedef alan, yaptırım kararlarını açıklamaya başladılar. Örneğin, birkaçı hariç tümü Avrupada olan 39 ülke hava sahalarını Rus uçaklarına kapadılar. Rusyanın SWIFT sisteminden çıkartılması ve doğrudan Rusya Merkez Bankasına yaptırım uygulanması gibi şeyler konuşulmaya başlandı. Pek çok Batılı ülke Ukraynaya doğrudan silah yardımında bulunacağını açıkladı. Üstüne üstlük AB tarihinde ilk defa, üyesi olmayan bir ülke, yani Ukrayna için 500 milyon Amerikan Doları değerinde silah satın alacağını bildirdi. Bu kapsamda, Finlandiya ve İsveçin NATOya üyelik başvurusu ihtimalinin ve Almanyanın yeniden silahlanmaya başlaması gibi adımların konuşulmaya başlanması da önemli gelişmeler olarak kayda geçti. Son olarak, 2 Martta Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Rusyayı Ukraynayı işgali nedeniyle kınayan bağlayıcı olmayan bir karar toplam 193 üye devletin 141nin oyuyla kabul edildi.

Bu gelişmeler karşısında Rusyanın tepkisi Ukraynaya daha fazla sayıda birlik yollamak ve saldırılarını daha da yoğunlaştırmak oldu. Böylece, Ukraynada yaşanan şiddetin dozu iyice arttı. Askeri hedeflerin yanında, sivil yapılar da füzelerin hedefi olmaya başladı. Ukraynanın pek çok kentinde 2. Dünya Savaşını anımsatan sahneler ortaya çıktı. 28 Şubat ve 3 Marttaki Ukraynalı ve Rus yetkililer arasında gerçekleştirilen barışgörüşmelerinden, savaştan kaçan siviller için insani koridor oluşturulması dışında bir sonuç çıkmadı. Bunların yanında, bir diğer kaygı verici gelişme, ABnin Ukraynaya silah yardımını açıklamasından bir gün sonra Putinin Rus ordusunun nükleer silahlarında dâhil olduğu caydırıcı güçlerinin özel savaş görevi durumuna geçmesi emrini vermesi oldu. Böylece, Rusya Batıya ve olası sonuçlarını düşünürsek tüm dünyaya nükleer savaş sopasını gösterdi.

Bu makalenin kaleme alındığı 3 Mart tarihi itibariyle Rus birlikleri, Ukraynanın doğu ve güney bölgelerindeki kentleriyle birlikte Kyive de saldırılarını sürdürmekte. Öyle ki, 28 Şubat-1 Mart günlerinde 60 km uzunluğunda bir askeri konvoyun Kyive doğru yöneldiğine dair haberler uluslararası medyaya yansımıştı. Anlaşılan o ki, ilk yıldırım saldırısından umduğu bulamayan Kremlin, olanca gücüyle Kyivi düşürmek için saldırılarını daha da yoğunlaştırmış durumda. Bu durumda, Kyivin ne kadar direnebileceği akıllara gelen bir soru. Askeri uzmanlar önümüzdeki günlerde veya haftalarda Kyivin düşmesinin büyük bir olasılık olduğu yönündeki fikirlerini ifade ediyorlar. Ancak, bu aşamadan sonra, Kyivin düşmesinin Rusyanın zaferi anlamına gelip gelmeyeceği oldukça tartışmalı bir konu. İlk olarak, Kyivin düşmesi, Ukraynanın teslim olması anlamına gelmeyebilir. Başkent ve hükümet başka bir kente taşınabilir ve Ukrayna ordusu direnişini sürdürebilir. Ukrayna ordusu teslim bayrağını çekse bile, Ukraynalı direnişçilerin gayrinizami gerilla savaşı vermeleri büyük bir olasılık olarak gözüküyor. Bunların dışında, artık Rusyanın kurdurtacağı Rusya yanlısı bir hükümetin ne Ukraynalıların çoğunluğu ne de uluslararası

camia tarafından meşru hükümet olarak tanınma ihtimali büyük bir soru işareti. Dolayısıyla, askeri zaferin en azından kısa süre zarfında siyasi bir zafere dönüşmesi ihtimali tartışmaya açık bir konu. Kaldı ki, Rusya sonunda Batıyı kendisine karşı birleştirebilmiş görünüyor. Elbette, bunu söylerken Batılı ülkelerin en nihayetinde kendi çıkarları doğrultusunda politikalar benimseyecekleri ve bu noktada özellikle ekonomik çıkarlarının belirleyici olacağı söylenebilir. Dolayısıyla, Batının Rusyaya karşı ne kadar süre ortak bir cephede hareket edecekleri de tartışmaya açık.

Rusya-Ukrayna Savaşına Dair Esas Husus

Rusya-Ukrayna savaşının küresel boyuttaki jeopolitik nedenleri; Rusyanın, Batının veya Ukraynanın doğruları veya yanlışları; Rusyanın amaçları vb. şeyler elbette ki enine boyuna tartışılabilir. Nitekim, siyasette hiçbir şeyin ak-kara şeklinde kesin çizgilerle ayrılamayacağı ve bu ikisi arasında her zaman çok geniş bir gri alanın olduğunu düşündüğümüzde, Rusya-Ukrayna savaşına dair tartışılacak daha pek çok şeyin olduğu ve olacağı söylenebilir. Bunun yanında, yaşanan savaşa dair bazı temel hususların da gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

Ukrayna hangi hataları yapmış olursa olsun ve Batı, Rusyaya (ve Ukraynaya) karşı hangi oyunları oynamış olursa olsun, Rusyanın Ukraynada yaptığı şey, uluslararası alanda tanınan, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere pek çok uluslararası örgüte üye olan, bağımsız ve egemen bir ülkeyi işgalidir. Bu basit ve temel neden sebebiyle Rusya uluslararası hukukun en temel ilkelerinden biri olan ülkelerin ülkesel bütünlük ve egemenlik hakları ilkesini açıkça çiğnemiştir. Bu durum, Rusyanın üyesi olduğu Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı ve Avrupa Konseyinin tüzük ve belgelerini, imzacısı olduğu Helsinki Nihai Senedini ve daha pek çok uluslararası anlaşma ve kuralı ihlal ettiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, siyasi, tarihsel ve diğer argümanları ne olursa olsun, hatta Ukrayna ve Batı hakkındaki iddiaları ne kadar haklı veya haksız olursa olsun, Rusya nihayetinde uluslararası hukuku ve uluslararası camiaya taahhütlerini ihlal etmiş olan bir aktör olarak karşımızda durmaktadır.

**Görsel: ft.com*

Yazar Hakkında :

Dr. Turgut Kerem Tuncel, Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) kıdemli analisttir. Avrasya jeopolitiği, Geniş Karadeniz Bölgesi, Güney Kafkasya, Karabağ ihtilafı ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkında çalışmalar yürütmektedir.

Atıfta bulunmak için: TUNCEL, Turgut Kerem. 2026. "RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2022 / 15. Mart 04. Erişim Kasım 08, 2026. https://www.avimbulten.org/tr/Yorum/RUSYA-UKRAYNA-SAVASI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır